

Список літератури

1. Коцюбинський М. На камені // Твори у 3-ох тт. — К.: Дніпро, 1979. – Т.2 – С.87 – 100.
2. Пахаренко В. Нарис української поетики // Українська мова та література (додаток). – 1997. – 80с.
3. Наєнко М.К. Історія українського літературознавства. – К.: Академія, 2003. – 360с.
4. Мейзерська Т.С. Слово Шевченка: міф, метафора, історія. – Одеса: Астропринт, 1996. – 62с.
5. Кіяновська М. Засоби міфологізації персонажів у повісті М.Коцюбинського «Тіні забутих предків» // Молода нація. – 1997. – №5. – С.113 – 119.

Магдиш Р.О.

УДК 821.161.2 – 09

ФЕМІНІСТИЧНЕ ПРОЧИТАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ У РАННІХ РОМАНАХ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Українська література кін. XIX – поч. XX ст. набуває модерних рис, що були викликані новою культурно-історичною епохою. За твердженням І. Кошової: „Нове покоління письменників пропонували моделі нової моралі, нових стосунків між статями, ідеал нової жінки, нового шлюбу” [7, с. 11]. На початку XX століття українська література зазнає трансформації, зокрема, під впливом філософських і творчих ідей Західної Європи. Українські письменники переосмислюють деякі аспекти своєї творчості, зокрема особистість жінки у соціальному і культурному просторі. У контексті української літератури з’являються феміністичні аспекти, що сприяють модернізації культури і суспільства цілому.

Феміністичні концепції сприяють формуванню нового суспільства, в якому жінка має право на самореалізацію у всіх сферах життя. На сторінках літературних творів так само, як й у реальній дійсності того часу, домінують ідеї феміністичної теорії, адже, як підкреслила С. Філоненко: „Художня література як велике „дзеркало” відбиває і зміну традиційних жіночих ролей, і феміністичні дискусії у суспільстві” [8, с. 3].

Незважаючи на активне вивчення зазначеної проблематики, у ній все ж таки залишається ще велика кількість недосліджених аспектів. Зокрема, одним із таких аспектів є феміністичне прочитання постаті жінки у художніх творах письменників-чоловіків.

У нашій статті робиться спроба обґрунтувати специфіку феміністичних ідей у ранніх романах Володимира Винниченка.

Протягом століть у суспільно-культурному житті багатьох народів, сформувався стереотип чоловіка, прерогативою якого, є самореалізація, а також активна участь у всіх сферах життя. „Вважається, що жінка отримує свою свідомість від чоловіка, вона позбавлена свого „Я”, індивідуальності, свободи, характеру, волі. У неї немає ні існування, ні сутності. Жінка – ніщо. Натомість чоловік – мікрокосм, у ньому вміщено всі можливості. Він і тільки він у змозі досягти істини про жінку” [1, с. 6]. Натомість, Тамара Гундорова, дослідниця психології жінки у соціумі, стверджує: „Чоловік вигадав і підсунув жінці Дзеркало, тим самим відгороджуючи від соціуму її власне жіночу приватну сферу” [3, с. 87]. Безумовно, чоловічі і жіночі погляди мають різний спектр трактування особистості жінки, психологічні особливості статей не дають змоги дійти єдиного правильного висновку.

Ранні романи Володимира Винниченка, а саме „Чесність з собою”, „По-свій”, „Записки Кирпатого Мефістофеля”, „Хочу!” репрезентують собою своєрідний зразок поєднання чоловічої і жіночої психології, образ жінки переходить від традиційного зображення до модерного, що не було характерним для літератури попередніх періодів. Значущим є також і те, що у романах письменника-чоловіка, жінка стає сильною особистістю, здатною на виклик суспільству, героїні творів є сильними інтелектуально, психологічно і морально.

Володимир Винниченко одним із перших, серед чоловіків-письменників, в українській літературі, хто спробував проаналізувати жіночу психологію. Як стверджує Інна Кошова: „З’являється образ „нової” жінки, активної, самодостатньої, наділеної психологічною силою, жінки, яка намагається вийти за межі свого статевого призначення і здобути духовну свободу. Традиційні чоловічі й жіночі образи втратили свою цілісність. Сильні жінки у романах В. Винниченка зображені на тлі слабких, пасивних, нервово хворих чоловіків. Письменник руйнує подвійний моральний стандарт патріархального суспільства, стирає межу чоловіче-жіноче, віднаходить нові статеві ролі” [7, с.15].

Патріотизм та небайдужість жінки до суспільних подій, розгортаються на сторінках роману „Хочу!”. Вже вкотре героїня твору, Олена Сосненко, намагається звернути увагу на „паскудність існування нації” [4, с. 197]. Жінка бере участь у дискусіях з чоловіками, громадські позиції обох статей тотожні, Андрій Степанович, повністю підтримує ідеї Олени, українська нація для нього є „...інертною, ледачою” [4, с. 197]. У романі В. Винниченко проводить паралель між психологією чоловіка та жінки, кожне з них має індивідуальне мислення й світоглядні позиції, але все ж таки чоловіча думка домінує над жіночою.

**ФЕМІНІСТИЧНЕ ПРОЧИТАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ У РАННІХ РОМАНАХ ВОЛОДИМИРА
ВИННИЧЕНКА**

„Слабкій статі”, автор, відводить другу роль, дає їй можливість наслідувати ідеї „сильної статі”, що вказує на принциповість мислення письменника-чоловіка, це зумовлює специфіку феміністичної проблематики у творчій лабораторії Винниченка. Феміністичні концепції у романі досить виразні, та все ж таки особистість чоловіка залишається першорядною.

У головного героя роману „По-свій”, Вадима Стельмашенка, закохується революціонерка Наташа, яка для чоловіка є „бідною дівчиною”. За зовнішніми критеріями, Стельмашенко надає негативну оцінку постаті Наташі, він прободжує в ній нові почуття тому, що „вона негарна й нерозумна” [6, с. 323], й тому на думку чоловіка „...Наташа нещаслива, і ми повинні б виправити нашою уважністю, любов’ю ту несправедливість, яка вчинила природа” [4, с. 324], герой дозволяє себе кохати, і цим допомагає „нещасній жінці” бути щасливою. Вагітність Наташі стає трагічним фіналом у стосунках зі Стельмашенком, вона втопила себе із ще ненародженою дитиною.

Володимир Винниченко не робить Вадима Стельмашенка героєм і сильнішим за Наташу, вона вмирає, спочатку духовно, потім фізично, саме постать цієї героїні і її вчинок наштовхують головного героя на переосмислення своїх життєвих принципів. Особистість „слабкої жінки” вплинула на еволюцію світоглядних позицій чоловіка, що робить її сильною у духовному аспекті.

Попри те, що згадані вище епізоди романів В. Винниченка „Хочу!” і „По-свій” більшою мірою виражають життєві пріоритети чоловіків, роль репрезентованої жінки є важливою у духовному зростанні „сильної статі”. Письменник зображує нещасну жіночу долю через фантазмагоричне буття героїв, але згодом це призводить до фізичних і моральних розладів чоловіків. Тому ми не можемо стверджувати, що автор творів спробував залишити провідну роль чоловікові, він стає заручником особистих життєвих принципів, деградує морально і тільки жіноче серце спроможне допомогти йому еволюціонувати, зробити правильний вибір

Найважливішим, найвагомим у зображенні В. Винниченком „слабкої статі” є те, що письменник розкриває її духовну сутність, любов до мистецтва і усього прекрасного. Жінка для автора не просто істота, яка є „додатком до чоловіка”, вона має свої переваги у культурному і соціальному житті. Мистецтво робить героїнь письменника сильними, принциповими особами і навіть зовнішність таких „мистецьких жінок” відповідає їхньому внутрішньому покликанню. Так, одгого разу Яків Михайлюк, герой роману „Записки Кирпатого Мефістофеля”, спостерігав за співом і грою на піаніно Білої Шапочки: „Коли вона стоїть біля роялю, пустивши руки здовж тіла, її лице різько міняється; в ньому знову строгість, а в устах якась дозріла скорботність, недоступність. І, коли вона співає, то насуплює брови, немов од болю. Голос дужий, „з металем”, але шорсткий угорі і глухий, слабкий у нижніх нотах” [2, с. 63]. Автор устами Михайлюка характеризує зовнішні зміни героїні під час співу, внутрішні перипетії впливають на життєві цінності Білої Шапочки, вона віддає себе мистецтву і на залицання „Кирпатого Мефістофеля” відповідає, що „я взагалі цього не люблю і не маю для цього часу” [2, с. 65]. Яків Михайлюк був дуже здивований такою неприступністю: „Я мав багато всяких балачок із жінками, але такої ніколи” [2, с. 65]. Саме ця неприступність і категоричність розкриває перед чоловіком духовну сутність жінки, яка обирає мистецтво і відхиляє банальне, земне жіноче щастя. Гересві роману так і не вдалося одружитися з піаністкою Білою Шапочкою – своїм недосяжним ідеалом. У романі В. Винниченко виводить на перший план образ жінки, незалежної, самостійної особистості, яка віддає перевагу розвитку свого духовного світу, робить певну кар’єру, і це дає підстави стверджувати, що автор розглядає особистість жінки у феміністичному аспекті.

Концептуальним у ранній романістиці Володимира Винниченка є образ вольвої жінки, яка спроможна впливати на суспільну думку своїми запальними закликами і гаслами. Майже кожна героїня романів бере участь у зміні суспільного ладу, автор називає їх „революціонерками”, не тільки через жагу до волі, але й через те, що вони самі змінили свої життєві принципи і пріоритети. На сторінках художніх текстів, жінки вже не обирають загальні моделі існування „слабкої статі”, якій притаманна природна інертність, вони вирішують проблеми соціуму, прагнуть розвивати культурне надбання народу і цим доводять своє право на самостійне й незалежне існування від ідей чоловіків. В. Винниченко зображує енергійних, негнатовних жінок, які підкорюють своєю ширістю і жагою до життя. „Жити хочу! Жити, Мироне, робити, творити й руйнувати” [5, с. 183], – промовляє, Дара, героїня роману „Чесність з собою”. Дара, як і всі інші героїні ранніх романів переповненна бажанням до волі, зміни „другорядної ролі”, відведеної „слабкій статі” у суспільно-культурному просторі.

Героїні ранніх романів В. Винниченка змінюють загальні погляди суспільства щодо трактування особистості жінки як „слабкої статі”, неспроможної виявити свою індивідуальність та самостійність. Вони намагаються самореалізуватися у всіх сферах соціального і культурного життя, проявити небайдужість до громадських проблем.

Таким чином, особистість жінки у ранніх романах Володимира Винниченка „Чесність з собою”, „По-свій”, „Записки Кирпатого Мефістофеля”, „Хочу!” зазнає трансформації, вона кардинально змінює життєві принципи і переваги, стає на шлях переосмислення свого існування у патріархальному світі. Контекст феміністичних ідей у художніх текстах письменника служить своєрідним чинником для зображення жіночого образу. Феміністичні концепції призводять до нового конструювання жіночого суб’єкта, який змінює уявлення соціуму про постать „слабкої жінки”, за словами Софії Філоненко:

„Фемінізм призводить до зміни соціокультурної парадигми” [8, с. 3]. Отже, фемінізм у ранніх романах Винниченка – невід’ємна константа жіночого буття, визначає пріоритети жінки у суспільно-культурному житті, творить нову концепцію особистості жінки, яка бере активну участь в усіх сферах життя, формує нові традиції культури.

Література:

1. Васютинський В. Чоловіче або жіноче, чи і чоловіче, і жіноче? / В. Васютинський // Психолог. – 2003. – № 35. – С. 5 – 8.
2. Винниченко В. Записки Кирпатого Мефістофеля / В. Винниченко. – К.: Брама-Україна, 2005. – 261 с.
3. Гундорова Т. Жінка і дзеркало / Т. Гундорова // Незалеж. культуролог. часопис „І”. – 2000. – № 17. – С. 87 – 93.
4. Дзеркало: Драматична поема Лесі Українки „Орґія” і роман Володимира Винниченка „Хочу!” / [упорядкув. Володимир Панченко]. – К.: Факт, 2002. – 320 с.
5. Історія української літератури. Кінець XIX – поч. XX ст.: У 2 кн.: [підруч. / упорядкув.: О. Д. Гнідан]. – К.: Либідь, 2006. – Кн. 2. – 496 с. – (Кн. 1. – 2005. – 624 с.).
6. Капрійські сюжети: Італійська проза Михайла Коцюбинського і Володимира Винниченка / [упорядкув. В. Є. Панченко]. – К.: Факт, 2003. – 496 с.
7. Кошова О. О. Проблема статі у романах Володимира Винниченка 1911 – 1916 р.р.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 „Українська література” / О. О. Кошова. – К., 2005. – 20 с.
8. Філоленко С. О. Концепція особистості жінки в українській прозі 90-х років XX століття (феміністичний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 „Українська література” / С. О. Філоленко. – Дніпропетровськ, 2003. – 20 с.

Макарова Т. М.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ (ЗА П’ЄСОЮ О. КОЛОМІЙЦЯ «ДИКИЙ АНГЕЛ»)

Сім’я – це надто складний механізм, котрий потребує постійного удосконалення. Він, як і безліч подібних, вимагає рецептів для нормального функціонування. У різні часи людство намагалося віднайти способи побудови щасливої сім’ї, і як не змінювалися покоління, людство все так і не змогло запропонувати єдиного рецепту для її створення. Особливо складним виявився процес вироблення законів родинного виховання. Так і в творі О. Коломійця «Дикий ангел» питання родинного виховання займає одну з ключових проблем. Неоднозначними виявилися й погляди дослідників щодо типу сімей, процесу їх побудови та виховання дітей.

Зокрема, В. Костів наголошує на ознаках, які повинні бути визначальними в поведінці батьків: «*віль прийняття (любов, тепло) – неприйняття (ворожність), що задають емоційний тон стосунків і віль терпимості (самостійність, воля) – стримування (контроль), що визначають той тип контролю й дисципліни, що переважає в сім’ї*» [3, 55].

Завданням статті є визначення соціально-психологічних чинників виховання в родині Ангелів та вироблення його оптимальної моделі для сучасних поколінь.

Система виховання, описана на прикладі життя родини Ангелів, повертає дослідників до все нового й нового осмислення її оптимальності та доцільності. Головними засадами для вироблення такого типу побудови родини стало виховання самого Платона. Ця центральна дійова особа стоїть на чолі «монархії Ангелів». Оточуючі родини називають її «*неприсутньою фортецею*» [2, 1]. Та й насправді над усім, ніби янгол-охоронець, стоїть батько, для якого закони родини понад усе, й саме до них прагне долучити Платон своїх дітей.

Основний принцип життя – це праця. Його витоки зумовлені способом діяльності самого Платона: «*В отій майстерні з трьох років*» [2, 5], – наголошує дружина. Безвідмовне бажання, а разом із тим, і одностайна вимога батька заробляти гроші підкреслюється й однією з інохарактеристик: «*Робиш, заробляєш, приробляєш, надурочні, преміальні... На пенсії, а влаштувався ще в хлібний магазин приймальником. Уночі товар приймає, або сам, або Федора посилає, аби шістьдесят карбованців придбати. Такі, як ти, Платоне, оббирають державу, як липку*» [2, 10]. І як результат першого принципу родини – культ грошей: «*Не люблю, а поважаю*» [2, 11], – саме так пояснює Платон своє ставлення до цієї матеріальної цінності. Недаремно автор у творі вводить прийом шаржування у вигляді повідомлення в одній із багатотиражних газет: «*Там вас намалювали ангелом, а замість крил - п’ятірки. Підпис – стяжатель*» [2, 5]. Однак така оцінка не засмучує Платона, адже він керується у своєму житті принципом: «*все тягну до себе, <...> (щоб – уточнення Т.М.) жити як слід*» [2, 11].